УДК 336.148(477)

Особливості контролю використання бюджетних коштів в Україні

Цуркан Олег,
здобувач вищої освіти спеціальності 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *визначено специфіку та трансформації у системі контролю використання бюджетних коштів в Україні. Проаналізовано структуру органів державного фінансового контролю, особливості їх діяльності в умовах воєнного стану та в контексті євроінтеграційних процесів. Виокремлено ключові проблеми щодо дублювання повноважень між контрольними інституціями та недостатнього рівня відповідальності за порушення бюджетної дисципліни.*
Ключові слова: *бюджетні кошти, державний фінансовий контроль, фінансовий аудит, воєнний стан, міжнародна допомога, прозорість, антикорупційні механізми.*

Проблема раціонального та прозорого розподілу публічних ресурсів завжди посідала центральне місце у питаннях стабільності національної економіки. Проте в сучасних реаліях повномасштабної збройної агресії та глибокого дефіциту державного бюджету вона набула принципово нового значення. Сьогодні контроль за результативністю витрачання державних коштів трансформувався у питання національної безпеки, оскільки ефективність фінансового нагляду виступає не лише індикатором внутрішньої стійкості держави, а й критичним показником для міжнародних партнерів. Саме прозорість бюджетних процесів визначає рівень довіри до України на світовій арені, темпи майбутньої відбудови та реальність євроінтеграційних перспектив [4].

Державна система фінансового аудиту в Україні на сучасному етапі є надзвичайно складною багатоступеневою архітектурою, яка поєднує в собі механізми внутрішньої та зовнішньої перевірки. Ключовим суб’єктом зовнішнього контролю виступає Рахункова палата, що працює за дорученням Верховної Ради та зосереджується на проведенні аудиту ефективності, оцінюючи не просто факт витрати коштів, а результативність досягнутих показників [2]. Паралельно з нею функціонує Державна аудиторська служба України як представник виконавчої гілки влади, що реалізує безпосереднє інспектування, перевірку державних закупівель та фінансові аудити на підприємствах державного сектору [3]. Важливу роль відіграє також Державна казначейська служба України, яка здійснює превентивний контроль на етапі реєстрації зобов'язань, що дозволяє виявляти сумнівні операції ще до моменту фактичного списання коштів [1].

Варто зауважити, що воєнний стан спричинив радикальний перегляд цілей та завдань щодо проведення контрольних заходів у державі. Однією з найбільш

помітних особливостей стала специфіка нагляду за оборонними видатками, де необхідно знаходити баланс між секретністю та підзвітністю. Окрім того, Україна наразі перебуває під безпрецедентним моніторингом з боку міжнародних донорів, зокрема США та Європейського Союзу. Контроль за цільовим використанням зовнішньої допомоги здійснюється не лише національними органами, а й спеціальними спільними моніторинговими групами, що вимагає від української системи аудиту високого ступеня адаптивності та відповідності міжнародним стандартам [4].

Попри активні реформаторські зусилля та прагнення до діджиталізації, вітчизняна система бюджетного контролю все ще зіштовхується з низкою фундаментальних труднощів, які суттєво знижують її загальну результативність. Насамперед гостро постає питання інституційного дублювання повноважень та конфліктів компетенцій між Рахунковою палатою та Державною аудиторською службою [2; 3]. Відсутність чіткої законодавчої межі між сферами впливу цих органів часто призводить до ситуацій, коли одні й ті самі бюджетні установи стають об’єктами паралельних перевірок з однакових питань. Це не лише створює надмірне адміністративне та психологічне навантаження на розпорядників коштів, а й призводить до нераціонального розпорошення ресурсів самих контролюючих органів.

Крім того, система гостро страждає від кадрового дефіциту та обмеженості матеріальних ресурсів. Сучасний державний аудитор повинен не лише досконало володіти знаннями з обліку та юридичних дисциплін, а й розумітися на ІТ-технологіях та аналізі великих даних. Однак незадовільний рівень заробітної плати в системі державного контролю призводить до постійної плинності кадрів та відтоку кваліфікованих фахівців. Також не можна ігнорувати ризики, пов'язані із вимушеним спрощенням процедур закупівель через механізм прямих договорів у період війни. Хоча це об'єктивно є необхідним для оперативного забезпечення потреб фронту, воно водночас значно звужує поле для превентивного моніторингу та громадського нагляду, створюючи потенційне підґрунтя для корупційних проявів [4].

Для подолання окреслених проблем та виведення системи контролю на новий якісний рівень необхідно зосередитися на декількох стратегічних напрямах реформування. Критично важливою є повна діджиталізація контрольних процедур та впровадження суцільного електронного аудиту. Це дозволило б автоматизувати перевірку більшості фінансових операцій у режимі реального часу, мінімізуючи людський фактор. Також необхідно забезпечити реальну інституційну незалежність Рахункової палати, надавши їй повноваження здійснювати контроль за всіма сегментами публічних фінансів.

Таким чином, система контролю за використанням бюджетних коштів в Україні перебуває у стані активної трансформації. Запорукою успіху на цьому шляху є не лише формальне оновлення законодавчої бази чи технічне оснащення аудиторів, а й поступове формування нової культури фінансової дисципліни та прозорості, де кожен розпорядник бюджетних коштів усвідомлює невідворотність відповідальності за ефективність використання

публічного ресурсу. Лише за умови побудови такої системи Україна зможе гарантувати цільове використання ресурсів для перемоги та подальшої успішної інтеграції в європейське співтовариство.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

2. Закон України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015 № 576-VIII.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text

3. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 № 2939-XII.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text

4. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки, розпорядження КМУ від 29.12.2021 р. № 1805-р.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text

Анотація: *the abstract provides a comprehensive study of the specifics and transformations in the system of control over the use of budget funds in Ukraine. It analyzes the structure of state financial control bodies, the specifics of their activities in the context of martial law and European integration processes. Key problems are identified, in particular, the duplication of powers between control institutions and the insufficient level of responsibility for violations of budgetary discipline.*
Ключові слова: *budget funds, state financial control, financial audit, martial law, international assistance, transparency, anti-corruption mechanisms.*

Науковий керівник:
Мельник О. І.,
канд. екон. наук,доцентка,
доцентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет